

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 1/1 2025

2025

«АТРОФ МУҲИТНИ
АСРАШ ВА «ЯШИЛ»
ИҚТИСОДИЁТ
ЙИЛИ

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

1-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқаргы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы гүўалық берилген.*

1-сан 2025

январь

Шөлкемлестіріушілер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Сапардурды АБАЕВ	Дилшад МАНСУРОВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Алишер НАРМАНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Ойниса МУСУРМОНОВА
Мавлюда АЧИЛОВА	Уролбой МИРСАНОВ
Азизжан АБДАЗИМОВ	Сафо МАТЧОН
Шухрат АБДУЛЛАЕВ	Шукурулло МАРДОНОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Мансурбек ОНГАРОВ	Камаладин МАТЯКУБОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Раьно ОРИПОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Гулзабира БАБАШЕВА	Норим РАХМАНОВ
Гулжахан АЛЪДЖАНОВА	Муқаддас РАХМАНОВА
Умида БАҲАДИРОВА	Светлана СМІРНОВА (Москва, Россия)
Фархад БАБАШЕВ	Тажибай САПАРБАЕВ
Ботир БОЙМЕТОВ	Феруза САПАЕВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Мухаббат САЛАЕВА
Шахло БОТИРОВА	Шухрат ТАЖИБАЕВ
Комил ГУЛЯМОВ	Қахқор ТУРСУНОВ
Маманазар ДЖУМАЕВ	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Асқар ДЖУМАШЕВ	Нурзода ТОШЕВА
Дилдора ДАВРОНОВА	Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Тажибай УТЕБАЕВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Гулнара ЖУМАШЕВА	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Холбой ИБРАГИМОВ	Амангелди КАМАЛОВ
Шохида ИСТАМОВА	Тажикал КУДАЙБЕРГЕНОВА
Умида ИБРАГИМОВА	Ризамат ШОДИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз,Қазақстан)	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Азамат КАМАЛОВ	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Джавдод ПЎЛАТОВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Пердебай НАЖИМОВ	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Асқарбай НИЯЗОВ	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
	Гавхар ЭШЧАНОВА
	Қонысбай ЮСУПОВ

G'uzarov O'.U. Burhoniddin an-Nasafiy ta'limotida axloqiy qadriyatlarining zamonaviy talqini	200
Мавлонов Дж.У. Тарих дарсларини замонавий педагогик технологиялар асосида ўқитишнинг дидактик асослари	207
Rahmonqulova Z.N. The interplay of iris murdoch's novels and existential philosophy: a study of morality, freedom, and the human condition	215

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Niyazimbetova N., Kamalov A.B. Maktablarda fizikani o'qitishda namoyish tajribalarining ahamiyati	221
Qushmurotov U.I. Oliy matematikadan tezaurusli yondashuv asosida amaliy mashg'ulotni tashkillashtirish	227
Азимов А.Т., Рахимов А.М. Фанни ўзлаштиришда чизмасиз тестлар ўрни	231
Tillashayxova M.A. San'at va madaniyat institutining ta'lim jarayonida sun'iy intellekt va neyron tarmoqlarni qo'llash	235
Бекназарова З.Ф. Физика ўқитиш жараёнида муҳандислик йўналиши талабаларини касбий компетентлигини шакллантириш методикаси	241
Мамадалиев К.Р. Электрон ўқув қўлланмалар яратишнинг асосий воситалари ва уларни яратишга қўйиладиган умумий талаблар	248
Bozorov A.A. Vizual dasturlashga oid platformalar va ularning imkoniyatlari	257
Jo'rayev O.I. Amaliy mashg'ulotlarda VR texnologiyalardan foydalanishning pedagogik aspektlari	264
Ochilova Z.Sh. Majburiy fanlarni o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyasidan foydalanishning hozirgi holati	272
Omonov Q.K. Me'moriy arka elementlarining geometrik asoslarini bajarish usullari	280
Omonov Q.K. Me'moriy obidalar gumbazlarning uch o'lchamli ko'rinishlarini tasvirlash usullari	286
Хакимова М.Ў. Техника олий таълим муассасарида муҳандислик графикаси фанини инновацион технологиялар асосида ташкил этишнинг самарали мотивацион механизми шакллантириш асослари	293

БАСЛАЎШИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӨРБИЯ

Исроилова Р. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda xorijiy tajribalar va ularni ommlashtirish	297
Jabborova O.M. Boshlang'ich ta'limga innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati	304
Tilavova S.B. STEAM yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining ekologik kompetentligini rivojlantirish metodlari	308
Kuchkinov A.Yu. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ekopedagogik steam-yondashuvli ta'limga tayyorlash	313
Mustarova D.E. STEAM ta'limi: boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining ekologik kompetentligi	319
Oripova N.H., Egamberdieva M.Sh. Bo'lajak tarbiyachilarning ijodkorlik va kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	323
Xalilova H.M. Neonologik yondashuvning boshlang'ich ta'limdagi o'rni va uning tarbiya darslariga ta'siri	328
Xolmatova F.B. Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining o'rni	333
Oripova N.H., Bo'riyeva T.A. Kichik tajribalar asosida bolalarda tabiatga oid tadqiqiy- ijodiy ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi	337
Tosheva N.T., Xudoyqulova R.A. Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning fonetik-fonematik nutq buzilishlarida logopedik usullarni qo'llash va nutqning gramatik tuzilishini o'rganish	342
Tosheva N.T., Sayidova R.S. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirishda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	352
Tosheva N.T., Abdulloev J.A. O'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim- tarbiya jarayonini tashkil etishning samarali usullari	358

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZARURIYATI

Jabborova O.M.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Tayanch so'zlar: innovatsion texnologiyalar, boshlang'ich ta'lim, pedagogik metodlar, interaktiv usullar, axborot texnologiyalari, o'qitish jarayoni, ta'lim samaradorligi, kreativlik, mustaqil fikrlash, ART texnologiya, integratsiya.

Ключевые слова: инновационные технологии, начальное образование, педагогические методы, интерактивные методы, информационные технологии, образовательный процесс, эффективность образования, креативность, самостоятельное мышление, AR-технологии, интеграция.

Key words: innovative technologies, primary education, pedagogical methods, interactive methods, information technologies, educational process, education efficiency, creativity, independent thinking, AR technologies, integration.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonini takomillashtirish va o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'limdagi innovatsion rivojlanish jarayonlarida o'qitish usullarini takomillashtirish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali o'quv jarayoni samaradorligini oshirish mumkin. Jumladan, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ta'limdagi kreativ yondashuvlar bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье рассматривается использование инновационных педагогических технологий в начальном образовании, которое играет важную роль в совершенствовании образовательного процесса и повышении интереса учащихся к обучению. В условиях инновационного развития образования повышение эффективности учебного процесса возможно за счет совершенствования методов преподавания и внедрения новых педагогических технологий. В частности, интерактивные методы, информационно-коммуникационные технологии и креативные подходы в обучении способствуют развитию самостоятельного мышления у детей.

SUMMARY:

This article examines the use of innovative pedagogical technologies in primary education, which play a crucial role in improving the educational process and increasing students' interest in learning. In the context of the innovative development of education, enhancing the effectiveness of the learning process is possible through the improvement of teaching methods and the implementation of new pedagogical technologies. In particular, interactive methods, information and communication

technologies, and creative approaches in education contribute to the development of children's independent thinking.

Hozirgi davrda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uning effektivligini optimal darajada oshirish pedagogik fanning eng muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, ilmiy-texnik rivojlanish va axborot texnologiyalarining jadal sur'atlar bilan o'sishi ta'lim jarayoniga yangi yondashuvlarni joriy etish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda. Shu bois boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning strategik yo'nalishi sifatida qaralmoqda[1]. Innovatsion texnologiyalar o'quv jarayonini yanada qiziqarli, samarali va interfaolshakldatashkiletishimkoniniberadi. Boshlang'ichsinfo'quvchilarining kognitiv faolligini oshirish, metakognitiv strategiyalarni shakllantirish va ijodiy tafakkurini rivojlantirish maqsadida ta'lim-didaktik modellardan foydalanish talab etiladi. Shu borada axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, integrativ ta'lim platformalari, keys-stadi metodikasi va muammoli ta'lim usullari ta'lim samaradorligini optimallashtiruvchi asosiy mexanizmlar sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli, zamonaviy pedagoglar innovatsion didaktik vositalarni o'zlashtirib, ularni pedagogik amaliyotda maqsadli qo'llashlari zarur. Natijada boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Yangi pedagogik metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilganda, o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan qiziqish ortadi, ularning faolligi, mustaqil tafakkuri va ijodiy yondashuvi rivojlanadi [2]. Bu esa ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Interaktiv dars uslublari, klasterlar, guruhda ishlash va keys-stadi kabi innovasion metodlarning joriy etilishi bolalarni bilimni faol o'zlashtirishga undaydi [3]. Shuningdek, multimedia vositalari, elektron darsliklar va virtual laboratoriyalardan foydalanish o'quv jarayonini yanada qiziqarli va tushunarli qiladi. Natijada, o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarini amaliyotda qo'llay olish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion texnologiyalardan foydalangan pedagoglar an'anaviy usullarga qaraganda ko'proq samaradorlikka erishmoqda. Shuning uchun boshlang'ich ta'limda innovasion yondashuvlarni joriy etish va ulardan foydalanishni kengaytirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasiga asosan boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'limda interaktiv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish o'quv jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha,

innovatsion metodlar bolalarning bilimini mustahkamlash, ularning ijodiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega [4]. Tahlil qilingan adabiyotlarda, xususan, N.Azizxodjayeva, Sh.Mardonov, R. Safarova kabi mutaxassislar ta'lim jarayonida interaktiv usullarning afzalliklarini ta'kidlashgan. Ularning tadqiqotlari ko'rsatadiki, innovasion yondashuvlar bolalarda tafakkurning faol shakllarini rivojlantirishda muhim omildir.

Metodologiyaga kelsak, tadqiqotda ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan innovasion texnologiyalar, ularning samaradorligi va o'quvchilar bilimiga ta'siriga oid ilmiy-nazariy va amaliy tahlil usullari qo'llanildi. Shuningdek, eksperimental metodlar orqali yangi pedagogik texnologiyalarning afzalliklari o'rganildi.

Muhokama natijasida boshlang'ich ta'limda innovasion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyatini baholashda turli yondashuvlar mavjud. Ayrim tadqiqotchilar bu texnologiyalar ta'lim sifatini oshirishda samarali ekanini ta'kidlasalar, boshqalar ularning joriy etilishidagi muammolarga e'tibor qaratadilar. Xususan, innovasion usullar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishi, ularni faollikka undashi va bilimlarni mustahkamlashga yordam berishi isbotlangan [5]. Boshqa tomondan, innovasion pedagogik texnologiyalarni qo'llashda ayrim to'siqlar mavjud. Masalan, barcha o'qituvchilar yangi usullardan birdek foydalanishga tayyor emasligi, texnik imkoniyatlarning yetarli emasligi va o'quv dasturlarining an'anaviy shaklda saqlanib qolishi ayrim muammolarni keltirib chiqaradi. Shuning uchun o'qituvchilarni malaka oshirish kurslariga jalb etish, ta'lim muassasalarini zarur texnik vositalar bilan ta'minlash va yangi yondashuvlarning normativ asoslarini ishlab chiqish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida interaktiv usullar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ijodiy yondashuvlardan keng foydalanishning ijobiy natijalari kuzatilmoqda. Shu bois innovasion texnologiyalarni ta'lim tizimiga chuqurroq joriy etish zaruriyati tobora ortib bormoqda.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, boshlang'ich ta'limda innovasion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Yangi usullar bolalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi. Interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'quv jarayonini yanada qiziqarli va tushunarli qiladi. Shu bilan birga, innovasion texnologiyalarni joriy etish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish, metodik qo'llanmalarni takomillashtirish va moddiy-texnik bazani

mustahkamlash zarur. Boshlang‘ich ta‘limda innovasion yondashuvlarni keng joriy etish ta‘lim sifatini yanada yaxshilashga imkon yaratadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2006. – 160 b.

Jabborova O.M. Boshlang‘ich ta‘limda innovasion texnologiyalar. Darslik. – Toshkent: “Yangi Chirchiq prints”, 2023. – 154 b.

Jumanova F. Avazova S., Jabborova G., Xusnetdinov U. Umumiy pedagogika asoslari. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. – Chirchiq, 2020. -582 b.

Mardonov Sh., Zokirova U. Pedagogika nazariyasi va tarixi. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: “Ishonchli hamkor”. 2021. 272-b.

Musurmonov R. Klaster texnologiyalari asosida ta‘lim-tarbiya faoliyatini takomillashtirish. Monografiya. – Toshkent: “Zebo prints”. 2023. -188 b.

ISSN 2181-7138

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ХӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИҰ»**

№ 1

Нөкис — 2025

Басып шығыуға жууапкер:

А. Тилегенов, С. Нуржанов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов

Компьютерде таярлаған:

П. Реймбаев, З. Ниязымбетова

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшесі №54

Тел.: +998 61 224-23-00, +998 61 224-01-34

e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,

mugallim-pednauk@umail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

www.KRTEACH.UZ

Журналға келген мақалаларға жууап қайтарылмайды, журналда жәрияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилиуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыуатларға автор жууапкер.

Оригинал-макеттен басыуға рухсат етилди 08.01.2025. Форматы 70x100¹/₈

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шәртли б.т. 31. Нашр. т. Нұсқасы _____ Буйыртпа №